

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ЧЕРНОВА ЛЮДМИЛА ПАВЛІВНА

УДК 167.7: 124.5 + 140.8

**СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ СУЧАСНОЇ
НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Вашкевич Віктор Миколайович, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, професор кафедри управління та євроінтеграції.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук,
старший науковий співробітник
Рижко Лариса Володимирівна,
Центр дослідження науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України, провідний науковий співробітник;

кандидат філософських наук, доцент
Горбунова Людмила Степанівна,
Інститут вищої освіти НАПН України,
провідний науковий співробітник відділу змісту,
філософії та прогнозування вищої освіти.

Захист відбудеться «6» жовтня 2011 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «6» вересня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Крохмаль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження соціально-філософської рефлексії наукової картини світу обумовлена, насамперед, колосальними змінами, що відбулися в системі науки та соціальної практики, різким накопиченням знань та інформації, їх швидкою зміною, заміщенням одних наукових парадигм іншими, особливостями осмислення людиною на кожному з етапів її соціалізації.

Наукові уявлення про світ, його будову та закономірності розвитку від корпускулярної, механічної через електродинамічну, й нарешті квантово-релятивістську (перша половина ХХ століття) розвивалися прискореним чином. У різні епохи різні покоління переосмислювали принципи неподільності атома, існування абсолютного простору і часу, лапласівської детермінації фізичних процесів, вибудовували моделі світу, «примірювали» їх до своєї сутності, намагались пристосуватись (або пристосувати світ до себе), забезпечити матеріальний і психологічний комфорт.

Подібні процеси йшли не тільки в царині наукового осмислення «світу загалом», але й його розуміння в різних частинах, різними науками, скажімо, біологією, хімією, астрономією тощо. Означене «переосмислення» мало філософсько-дискурсивний і психологічно болючий характер. Чи просто, скажімо, нашим попередникам далось здійснення переходу від додарвіновських уявлень про тваринний світ до моделі біологічної будови світу, запропонованої Дарвіном? Те ж саме стосується сприйняття й освоєння парадигмальних змін фізичної картини світу, запропонованих, скажімо, Ейлером, Фарадеєм, Максвеллом, Герцем, Лоренцем, Вернадським, багатьма іншими видатними природодослідниками? Не важко здогадатись, що в основі такого освоєння знаходилось розв'язання глибокої суперечності, втягування в контекст боротьби, наприклад, ньютонівської і декартівської концепції природи, розумінні простору і часу Ньютоном, Лейбніцем і Кантом, теорій будови Космосу Канта і Амбарцумяна, гіпотез термодинаміки і електродинаміки Ньютона – Ейлера, з одного боку, та Ампера – Вебера, з другого. Практично по всій історії науки, зміна парадигм наукової картини світу завжди супроводжувала сумнів, психологічний дискомфорт, внутрішня невпевненість і глибоко психологічні переконання у власній правоті і значимості теоретичних побудов.

Подібне спостерігається й сьогодні. Багато хто з науковців висловлюють обґрунтовані сумніви стосовно теорії еволюції видів, обґрунтованої Дарвіном; не менш глибокі розходження виникли в науковому світі стосовно походження людини. Серйозні суперечності між вченими виникають у зв'язку з інтерпретацією досягнень, не тільки нових наук – кібернетики, інформатики, синергетики, але й у царині, здавалося б, уже усталених наук – біології (біофізики, біохімії тощо), хімії (фізичної хімії). І знову ж таки, сучасність потребує нової філософії їх інтерпретації, психологічної впевненості людини у

розвитку реалістичного, а не міфологічного світобачення. Дослідження цієї проблематики має першочергове значення.

Не менш актуальним є вивчення соціально-філософської рефлексії й сучасної картини світу. ХХ століття передало століттю ХХІ сонм проблем, філософське осмислення яких потребує не тільки залучення всіх пізнавальних ресурсів, об'єднання вчених і громадськості, але й часу, який все розставляє по своїх місцях і, як говорять синергетики, формує порядок із хаосу. Соціальні революції початку ХХ століття, перша та друга Світові війни, розпад СРСР, руйнація Берлінської стіни і так званого «соціалістичного табору», завершення холодної війни й формування нового протистояння, об'єднання Європи, розширення НАТО... Яким є сучасний соціальний світ; чи має людство психологічні можливості його інтеріоризації у повній (а не частковій) відповідності з його сутнісними ознаками? Відповідь на ці і багато інших запитань потребують спеціальних досліджень, одним з яких є запропонована робота.

Стан наукового опрацювання проблеми. Сучасна наукова картина світу в останні роки досліджується досить інтенсивно. З'ясуванню природи і статусу картини (образу) світу в науковому пізнанні присвятили свої праці Г. Герц і М. Планк, які вперше використали сам термін. Істотний внесок в осмислення змісту цієї категорії зробили такі відомі вчені, як А. Айнштайн, Н. Бор, В. Вернадський, В. Гайзенберг, Р. Дірак, Б. Раушенбах, А. Фрідман і багато інших.

Дослідженню наукової картини світу присвячені десятки, а може й сотні наукових публікацій. Історіографія філософії науки і наукової картини світу ХХ сторіччя, як правило, обмежується посиланнями на англо-американських і німецьких авторів, чиї роботи задають домінуючий напрямок розвитку. Картина, однак, була б неповною без обліку внеску інших національних шкіл, що утворюють не стільки периферію, що відтворює на свій лад загальноновизнані ідеї, скільки великий резервуар альтернативних теорій і підходів. Серед них заслуговує на увагу французька (А. Пуанкаре, Е. Мейерсон, П. Дюем, Г. Башляр, А. Койре, М. Фуко), фінська (Г. Х. фон Врігт, Л. Роутіла, Я. Хінтікка), польська (Л. Флек, К. Айдукевич, Т. Котарбинський), російська (І. Алексєєв, В. Вернадський, О. Малиновський, Б. Кедрів, П. Копнін, Б. Кузнєцов, Л. Кузнєцова, М. Мостепаненко, М. Омеляновський, І. Пригожин, В. Степін, Е. Юдін та ін.).

В Україні цією проблематикою займалися В. Андрущенко, Л. Горбунова, П. Дишлевий, Н. Депенчук, І. Добронравова, А. Зуєв, В. Кізіма, М. Кисельов, С. Кримський, В. Крисаченко, В. Лукьянець, В. Лутай, Л. Рижко, В. Семиноженко, Л. Сидоренко, І. Цехмістро, В. Чуйко, Л. Шашкова, Л. Яценко й інші дослідники.

Незважаючи на все зростаючий обсяг спеціальної літератури, людиномірні характеристики і потенціал сучасної наукової картини світу ще й досі

залишаються не повною мірою з'ясованими. Компенсувати цей недолік якраз і покликане всебічне дослідження соціально-філософських вимірів сучасної наукової картини світу в контексті найбільш актуальної проблематики новітньої філософії науки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний із темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова від 22 грудня 2006 р., протокол № 5). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 28 квітня 2009 р.).

Мета дослідження полягає в аналізі процесу соціально-філософського сприйняття та осмислення (рефлексії) наукової картини світу в сучасних умовах глобалізації та інформаційної революції.

Досягнення цієї мети потребує вирішення низки методологічних та теоретичних **завдань**:

- визначити зміст і сенс основного й опорного поняття «наукової картини світу» у філософії і науці;
- здійснити порівняльний аналіз аксіологічної структури міфологічно-релігійного та філософсько-наукового типів світоглядного знання в їх історичній ретроспективі;
- конкретизувати смисл і значення концепції позациннісного статусу наукового пізнання та визначити її роль у формуванні класичної наукової картини світу;
- дослідити особливості та принципи формування наукової картини світу (від часу виникнення і до наших днів);
- визначити й проаналізувати основні наукові здобутки ХХ століття й проблеми побудови сучасної наукової картини світу;
- проаналізувати процес становлення філософії науки та основні етапи її розвитку;
- виявити основні теоретико-методологічні труднощі включення людини в структуру наукової картини світу неklasичної науки.

Об'єктом дослідження є наукова картина світу в процесі становлення, трансформації, соціально-ціннісної зумовленості.

Предметом дослідження є параметри, виміри загальнонаукової картини світу в історичній динаміці, закономірності змін у процесі переходу від класичної через неklasичну до постнеklasичної моделі.

Методологічна основа дослідження визначається підходом, який спирається на принципи об'єктивності та цілісності, а також комплекс

загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів. В ньому застосовувався комплекс загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, в роботі застосовано: діалектичний метод, завдяки якому було отримано можливість побачити і представити предмет дослідження у всіх його соціальних та інших взаємних зв'язках і залежностях; метод системного аналізу, який забезпечив розгляд проблеми в її цілісності, дозволив виявити й обґрунтувати їх місце та роль у системі провідних методів філософського дослідження та соціальної практики; історичний метод, який допоміг висвітлити етапи становлення й розвитку філософсько-психологічної рефлексії наукової картини світу; структурно-функціональний метод, що дав можливість дослідити будову аналітико-прогностичної діяльності, її зумовленість функціональним призначенням, а також визначити залежність її структурних складових; герменевтичний метод, що забезпечив проникнення у внутрішню сутність наукової картини світу; аналітико-прогностичний метод, на основі якого зроблені певні висновки та узагальнення, теоретичні та практичні рекомендації.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що в ньому вперше в українській філософській літературі проаналізований процес філософської рефлексії сучасної наукової картини світу у дискурсі мінливості сучасного соціального світу, визначені параметри її сприйняття (не сприйняття) та особливості суб'єктивно-об'єктивної інтерпретації.

На захист виносяться положення, що мають наукову новизну:

- уточнено, що термін «наукова картина світу» позначає результат усебічного пізнання дійсності, опосередкований досягнутим у суспільстві рівнем розвитку культури – науки, техніки, моралі, релігії, мистецтва і виконує низку важливих функцій, зокрема, є матрицею особистості, що наповнюється культурологічним змістом – явищами, в яких вона задіяна, опосередковує людські комунікації, сприяє виробленню програми практичної поведінки, орієнтації людини в горизонті соціальних подій, у реалізації прийнятого способу життя. Вирішальна роль у становленні картини світу належить предметно-практичній діяльності людей та науковим відкриттям і досягненням;

- онтологічною основою наукової картини світу є філософська концепція буття, що у свою чергу, детермінує науковий світогляд особистості і відповідно – її поведінку в умовах швидкої глобалізації соціального світу; на початку ХХІ століття вона, картина світу, трансформується зі сталої, матеріально заангажованої у високо динамічну, мінливу і стохастичну форму, в якій домінують ірраціональні складові, а людина починає відігравати принципово іншу роль;

- порівняльний аналіз аксіологічного потенціалу міфологічно-релігійного та філософсько-наукового світоглядного знання показав, що будь-яка картина світу має змістовний, ціннісний, структурний і функціональний

виміри, але в кожному конкретному випадку співвідношення та ієрархія цінностей визначають особливості цієї картини та її евристичні можливості;

- обґрунтовано необхідність діалектичного підходу до визначення змісту трансформацій історичних форм наукових картин світу, їх взаємодії у цьому процесі, де кожна наступна картина світу виступає не як цілковите заперечення або відкидання своєї попередниці, а як розширення, збагачення її логічного змісту, як її системна трансформація, породжена новими фундаментальними науковими відкриттями;

- з'ясовано, що концепція позациннісного статусу наукового знання, зігравши позитивну роль у становленні класичної наукової картини світу, вичерпала свої можливості, що стало передумовою закономірної зміни світоглядної парадигми в процесі переходу до некласичного типу раціональності, відповідного йому різновиду методологічної самосвідомості науки і некласичної картини світу;

- розкрито найбільш істотні труднощі включення людини в структуру наукової картини світу, головна з яких пов'язана з відсутністю теоретичної бази для подолання розриву між науками про природу і науками про дух, історію, культуру;

- обґрунтовано тезу, що поширення в сучасному світоглядно-теоретичному дискурсі методологічної настанови на людиномірність і ціннісну релевантність будь-якого знання сприятиме формуванню більш адекватної сучасності картини світу, здатної поєднати в єдину цілісну систему досягнення природничих, технічних і соціально-гуманітарних наук.

Теоретичне та практичне значення дослідження визначається тим, що в ньому проаналізовані особливості філософсько-психологічної рефлексії наукової картини світу в сучасних умовах і у світлі сучасних наукових досягнень. Здійснено комплексний історико-генетичний аналіз еволюції філософсько-психологічної рефлексії наукової картини світу, її сприйняття та інтерпретації у різні історичні епохи. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі з філософії та психології, а також у якості спецкурсу для студентів гуманітарних спеціальностей.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також на ряді міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів, а саме: Науково-практичному семінарі «Освіта в полікультурному просторі XXI століття: пошук стратегічних пріоритетів» (Київ, 2009); Науково-практичному семінарі «Інноваційний стратегічний розвиток освіти: філософсько-педагогічний дискурс» (Київ, 2009); Науково-практичній конференції «Університетська освіта в Україні і світі: стан, проблеми та шляхи розвитку» (Київ-Луцьк, 2009); Всеукраїнській науково-практичній конференції

«Університет – позашкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» (Київ, 2010).

Публікації. Основний зміст дисертаційного дослідження відображений у 4 публікаціях у фахових виданнях, затверджених ВАК України з філософських наук.

Структура дисертаційного дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел (176 позицій). Загальний обсяг роботи становить 186 сторінок, із них 170 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, здійснено огляд стану і напрямів її розробки, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, обґрунтовуються положення, що визначають наукову новизну роботи, практичну цінність отриманих результатів, ступінь їхньої апробації, визначається структура та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «**Теоретико-методологічні засади дослідження наукової картини світу**» – аналізуються соціально-філософські концепції наукової картини світу, критерії, зміст та напрями її розвитку.

Слід зазначити, що хоча поняття «наукова картина світу» ввійшло до наукового вжитку в середині ХХ ст., проте його зміст до цього часу залишається недостатньо визначеним. Тому наукова картина світу розглядається як синтетична форма теоретичного знання репрезентованого різними науковими дисциплінами в конкретний соціокультурний період їхнього розвитку.

Підкреслюється, що під картиною світу розуміється вища форма узагальнення й систематизації різних форм соціального досвіду. Залежно від форм цього досвіду можуть бути виділені різні картини світу (наукова, художня, інформаційна, мовна та інші). У свою чергу наукові картини світу розподіляються на конкретно-наукові (фізичну, біологічну, історичну тощо), що становлять вищу форму теоретичного узагальнення і систематизації знань у рамках окремої науки, і загальнонаукові картини світу (природничо-наукова, суспільно-наукова і картина світу людини), які служать вищими формами узагальнення і систематизації знань у рамках відповідних наукових галузей, які займаються вивченням природи, суспільства та людини. Проте найвищою формою узагальнення і систематизації всіх існуючих у певній історичний період форм соціального досвіду є всезагальна чи універсальна картина світу, яка є пізнавальною основою міфологічного, релігійного чи філософського світогляду.

Найдавніші з відомих нам уявлень про світ у цілому мали емоційно-художню форму. Першою моделлю такого світосприйняття вважається міфологія, де вже наявні ціннісні характеристики (судження про корисне й шкідливе, приємне і неприємне, добро і зло, прекрасне і потворне).

Міфологічна картина світу містить аксіологічні потенції, що проявляються через уявлення про досконалість і доконечність, скінченність і гармонійність, ритм і міру, хоча ціннісний аспект від когнітивного ще не відокремлювався. Вона виражає символічну значимість і цінність оточуючого світу, проте в ній ще відсутня диференціація когнітивних, моральних, естетичних і сакральнорелігійних цінностей, оскільки це знівелювало б унікальну синкретичну самоцінність і духовну силу міфології.

В основі релігійної картини світу так само лежить особлива система цінностей. Для неї характерна спорідненість істинного, доброго, священного, правильного, нерозривна єдність аксіологічних і пізнавальних настанов. Релігійний світогляд, незалежно від історичних і конфесійних його різновидів, основною метою має духовне перетворення людини, її морально-практичне вдосконалення. Цінність релігійної картини світу полягає в тому, що вона зорієнтована не стільки на зовнішні характеристики світу, скільки на внутрішній світ особистості, пов'язаний з абсолютом, а також аксіологічні настанови щодо духовного вдосконалення людини.

Наука, на відміну від міфологічно-релігійного розуміння світу, формує таку його модель, яка максимально відповідала б об'єктивній, незалежній від людини дійсності. Разом із тим у науковій картині світу неявно присутнє суто людське ставлення до природи, зумовлене досягнутим у певний період історичного розвитку рівнем осмислення його закономірностей. Наука – елемент аксіосфери культури, який характеризується тими ж ціннісними вимірами, що й система в цілому – ноетичними, етичними, естетичними й універсально-синтетичними.

Наукова картина світу – це синтетична форма теоретичного знання, репрезентована різними науковими дисциплінами в конкретний соціокультурний період їхнього розвитку. Призначення наукової картини світу – створювати образ, аксіологічно забарвлену теоретичну модель об'єктивної дійсності, що накладає, з одного боку, певні обмеження на можливість створення нових гіпотез, але й допомагає, з іншого боку, розвивати предметну сферу науки, відкривати нові горизонти актуалізації пізнавального потенціалу культури, який має чітко виражені ціннісні параметри, не порушуючи при цьому вимогу щодо об'єктивності змісту наукового знання, настанову на строгість, істинність, достовірність, доказовість, евристичний і практичний ефект.

Наукова картина світу не може перейти в ранг строгих теорій тому, що вона є результатом далеких екстраполяцій відомого на такі безмежні об'єми невідомого, в яких можуть існувати поки що недоступні нам закони і форми самої матерії.

Зазначено, що передумовою становлення наукової картини світу стала соціокультурна значущість об'єктивного знання, що має теоретичний характер і не суперечить елементарним епістемологічним ідеалам і нормам.

Ідея позаціннісного періоду її розвитку, знайшла своє відображення і в загальнонауковій картині світу, хоча меншою мірою, ніж у механіці, фізиці та інших дисциплінах, які з підозрою ставилися до будь-яких метафізичних питань. Історія науки засвідчила обмеженість механістичної картини світу, на зміну якій прийшла діяльно-гносеологічна модель, згідно з якою науковий метод у процесі його застосування зміцнює предмет і, отже знання про нього не може бути абсолютно незалежним, об'єктивним і цілісно нейтральним.

Дослідження проблеми об'єктивності та суб'єктивно-ціннісної зумовленості наукової картини світу періоду формування некласичної науки засвідчує пом'якшення методологічних настанов і критеріїв науковості. Стала помітною тенденція до відновлення суб'єктивно-людського виміру наукового знання. Нова картина світу відкрила горизонти людського мислення, показавши сумірність об'єктивної логіки, світоглядних орієнтирів і розумної світобудови.

Осмислення досвіду формування єдиної загальнонаукової картини світу виявило значні труднощі теоретико-методологічного характеру. Традиційне розуміння суті природничих і соціально-гуманітарних наук є перешкодою на шляху подолання глибокого розриву між двома діаметрально протилежними парадигмами і використовуваними методами (розуміючими і пояснюючими, ідеографічними і номотетичними тощо).

Зважаючи на тенденцію до зближення природничо-наукового та соціогуманітарного знання, зумовленого зростаючою роллю людського чинника в глобально-цивілізаційному розвитку, становлення сучасної гуманітарно-наукової картини світу набуває важливого значення. Вона покликана сформулювати світоглядно-ціннісні настанови, здатні позитивно вплинути на домінуючі тенденції розвитку людства, запропонувавши ефективні способи розв'язання глобальних проблем.

У руслі широкого використання принципів глобального еволюціонізму й синергетики наукова картина світу виявляє свій евристично-ціннісний потенціал, відіграючи роль посередника як між окремими науковими дисциплінами, так і між наукою в цілому та широким соціально-культурним контекстом її розвитку. Постнеокласична картина світу репрезентує цілісний, адекватний дійсності, неупереджений і водночас антропомірний образ Універсуму.

Підкреслюється, що постнеокласична наукова картина світу не тільки адекватно репрезентує наше сучасне розуміння цінності буття природи і людини. Вона створює більш адекватний образ еволюціонуючого світу, тобто його передбачуваного майбутнього. Водночас у світлі цих уявлень усі попередні картини світу постають як актуалізовані лише потенції науки тієї чи тієї конкретної історичної доби.

У другому розділі – «Історична еволюція наукової картини світу в контексті зміни ролі та значення науки в суспільному поступі» – досліджуються особливості та принципи формування наукової картини світу

від часу виникнення і до наших днів. Визначено й проаналізовано основні наукові здобутки ХХ століття, а також проблеми побудови сучасної наукової картини світу.

Здійснюється аналіз донаукових картин світу та їх роль у становленні теоретичного знання. Зазначено, що донаукові картини світу відзначались цілісністю світобачення, наглядністю та певним типом онтології (міфічного, метафізичного чи релігійного характеру). Оскільки вони були характерні для ієрархічних суспільств з незначним рівнем соціальних змін, в яких соціальні потреби в науковому знанні були обмеженими, ці картини світу містили незначну кількість наукових елементів, які підпорядковувались міфічним чи релігійним настановам.

Наукова картина світу, маючи парадигмальний характер, у своєму розвитку збігається з історичними етапами розвитку науки й основними типами наукової раціональності, тобто характеризується як: а) класична, б) некласична і в) постнекласична.

Класичне розуміння Всесвіту зводило його до суто матеріального механізму, позбавленого духовних рис і підпорядкованого математичним закономірностям. У науковій картині світу, вибудованій на основі принципів класичної механіки, домінуючим був єдиний аксіологічний вимір – епістемологічний. Однак ньютонівське «гіпотез не вигадую» доповнювалося тоді галілейським уявленням про «теоретичні передумови», «теоретичну навантаженість» будь-яких наукових даних. Важливою була його думка про те, що наукове знання містить у собі практичну цінність і, отже, будь-яке нове відкриття є корисним і цінним у подальшому дослідженні. Цінність істини та пізнання не піддавалися сумніву, проте саме поняття цінності набуло в цей час яскраво вираженого прагматичного відтінку. Основними ціннісними характеристиками нової картини світу вважались універсальність, доцільність, практичність, аргументованість тощо.

Механістична картина світу стала методологічною базою ціннісно нейтрального дослідження дійсності. До людини докладалася та ж мірка, що й до решти матеріального світу. Такою настановою відзначаються психологічні, соціальні та політичні праці Бекона, Декарта, Гоббса, Локка, Спінози, поширені в той час учення про людину, її пристрасті, афекти, права, обов'язки тощо. Мислителі намагалися розгадати таємниці життя через алгоритми й універсальні схеми, відкидаючи ціннісні підходи.

Важливим у цей період є створення картини світу, яка охоплювала б усі знання, здобуті як експериментально, так і нагромаджені тисячоліттями людського пізнання. Проблема людини як частини природи і людини як сутності з незалежною «природою» – одна з найскладніших проблем у формуванні наукової картини світу.

Класична модель універсуму не враховувала людського чинника, суб'єктивних цінностей і цілей. Разом із тим, ця картина світу поставала перед

людиною достатньо розгорнутою, щоб вона почувалася в ній дослідником, експериментатором і творцем. І все ж таки класична картина світу не стала людиномірною. Все в ній зводилося до розрахунків, моделювання та експериментів і підпорядковувалося «залізним» законам, які панують і над людиною.

Поряд із загальнонауковою картиною світу будувалися світоглядні концепції, що намагалися раціональними засобами обґрунтувати духовно-ціннісну сферу людського буття. Вже на початку XVIII ст. виокремилися такі концепти, як натуральна філософія (І. Ньютон), філософія пізнання (Дж. Локк), суспільно-політична (Дж. Віко, Ж.-Ж. Руссо), енциклопедична (Ж. Ламетрі, П. Гольбах, К. Гельвецій, П. Мопертюї) і релігійна філософія (С. Кларк, Дж. Берклі). Наука цього періоду в загальнометодологічному плані тяжіє до гносеології, що логічно завершується німецькою класичною філософією.

Доведено, що філософія має безпосереднє відношення до виникнення донаукових («протонаукових») картин світу в періоди античності та середньовіччя, в яких містилися елементи наукового знання, філософські принципи і поняття, а також міфічні та релігійні компоненти, сумісні в межах тогочасного рівня теоретичного знання. І в античності, і в середні віки в Європі культура виявилась надзвичайно сприятливою для становлення теоретичного знання, що уможливило появу донаукових картин світу та низки окремих наук.

Тематизовано основні культурно-історичні та соціальні передумови виникнення наукової картини світу, створеної Ньютоном на основі геліоцентричної концепції Коперника, що означало по суті утворення механістичної природничо-наукової картини світу, яка проіснувала до моменту становлення дисциплінарної системи науки. Генеза європейської науки нового часу уможливила появу першої в історії людства наукової картини світу XVIII століття. Наукова картина світу здійснила перехід до дискурсивно-логічного мислення та включила в себе такі елементи природничих наук як геліоцентризм, принцип інерції та вчення про однорідність простору, динамізм та механічний детермінізм, який спирався на методи експериментальної перевірки, ґрунтувалась на теоретичних засадах науки, а не інших форм суспільної свідомості. Зацікавленість суспільства в новій картині світу зростала пропорційно впровадженню наукових здобутків у реальне життя, передусім, в промисловість.

Узагальнено та уточнено складові сучасної наукової картини світу: вона розкриває багатовимірний і складний світ на основі універсального еволюціонізму та описує нестаціонарний Всесвіт від його початку і до сучасного стану як еволюційний процес. Загальнонаукова картина світу об'єднує досягнення всіх галузей сучасної науки та включає в себе синергетичний опис і концепцію біосфери та ноосфери. Ця картина свідчить про системні зв'язки неживої та живої природи, невипадковість появи людини, суспільства та величезні пізнавальні можливості науки. Сучасний стан

постнекласичної науки характерний тим, що образ людини теж включено до картини світу (антропний принцип), а наука усвідомлює історичний характер власної діяльності, інтерсуб'єктивний, інтелектуально-теоретичний, універсальний характер результатів пізнання; міждисциплінарний характер картини світу; відкритість для компетентних дискусій, аргументованої критики і нового досвіду та прагнення до прогресу людини, суспільства поряд з досягненням гармонії з природою, а не за рахунок її підкорення.

У третьому розділі – «Філософія науки та її роль в дослідженні сенсу наукової картини світу» – розглядаються параметри наукової картини світу через її філософські основи, тобто проаналізовано процес становлення філософії науки та основні етапи її розвитку.

Зазначено, що як напрямок філософія науки представлена оригінальними концепціями, які пропонують різні моделі розвитку науки та епістемології. Вона зосереджена на виявленні ролі і значимості науки, характеристик когнітивної, теоретичної діяльності. Філософія науки вивчає будову наукового знання, закономірності його розвитку, методи наукового дослідження.

Зроблено ретроспективний аналіз процесу формування філософії науки від часу античності і до наших днів, зазначаючи що, становлення філософії науки розмежовується на етапи залежно від домінуючої у відповідний період проблематики загальної спрямованості досліджень. Предметом філософії науки є загальні закономірності і тенденції наукового пізнання, як особливої діяльності по творенню нових наукових знань, взятих у їх історичному розвитку і розглядуваних у історично змінному соціокультурному контексті.

Підкреслюється, що історично філософія науки виникла і довгий час (по суті, до початку ХХ ст.) розвивалася лише як епістемологія, як філософська теорія наукового пізнання. Головне питання філософії науки як епістемології: що таке наукове знання, в чому його відмінність від інших видів знання і як воно можливе?

Сучасна філософія науки є міждисциплінарним дослідженням реальної науки в її основних аспектах. За методом вона є синтезом філософського і конкретно-наукового (історичного, логічного, емпіричного) дослідження науки. Її мета – побудова загальної теорії науки, її структури, закономірностей її розвитку, форм взаємодії філософії і реальної науки, аналіз різних філософських підстав і філософських проблем як науки в цілому, так і окремих наукових дисциплін і теорій.

Зазначено, що загальна структура сучасної філософії науки в цілому ізоморфна структурі самої філософії і складається із наступних основних розділів: онтології науки, гносеології науки, соціології науки, культурології науки, праксеології науки, аксіології науки, антропології науки. При цьому всі ці розділи внутрішньо взаємозв'язані, і лише їх синтез здатний дати якнайповнішу і обґрунтовану відповідь на головне питання сучасної філософії

науки: що таке реальна наука, яка структура, методи і закономірності її розвитку?

Філософія науки намагається відповісти на наступні основні питання: що таке наукове знання, як воно влаштоване, які принципи його організації і функціонування, що є наука як виробництво знань, які закономірності формування і розвитку наукових дисциплін, чим вони відрізняються один від одного і як взаємодіють? Це, зрозуміло, далеко не повний перелік, але він дає уявлення про те, що в першу чергу цікавить філософію науки.

Підкреслюється, що важливий внесок у процес докорінної зміни наукового світогляду може здійснити лише філософія, а не наука сама по собі. По-перше, це пов'язано з тим, що наука являє собою утворення культурне, яке має свою специфіку та відмінність від інших культурних форм. По-друге, наука генетично пов'язана з філософією, яка має потужний вплив на розвиток її категоріального апарату, на засоби та напрями наукового пізнання. По-третє, філософія прагне до світоглядних узагальнень, до пошуків культурно значущих смислів, до рефлексії над межами та сенсом науки.

Доведено, що філософські підстави науки не слід ототожнювати із загальним масивом філософського знання. З великого поля філософської проблематики і варіантів її рішень, що виникають в культурі кожної історичної епохи, наука використовує лише деякі ідеї і принципи. Філософія не є лише рефлексією над наукою. Вона – рефлексія над підґрунтям всієї культури. В її завдання входить аналіз під певною точкою зору не лише науки, але й інших аспектів людського буття – аналіз сенсу людського життя, обґрунтування бажаного способу життя тощо. Обговорюючи і вирішуючи ці проблеми, філософія виробляє і такі категоріальні структури, які можуть бути використані в науці.

У **четвертому розділі – «Філософський сенс сучасної наукової картини світу»** – досліджується сенс філософії як методології і логіки змістовного аналізу наукової картини світу, а також розкривається роль філософії в розкритті світоглядного сенсу наукової картини світу.

Нами вбачається філософський сенс сучасної наукової картини світу, з позиції логіки сенсу, яка дає можливість додатково об'ємно розглядати ті складні явища сьогодення, котрі самі по собі вже не сприймаються, більше того, можуть призводити до оманливих висновків.

Сучасна наукова картина світу пов'язана з формуванням постнекласичної науки, якій притаманне посилення процесів дисциплінарного синтезу знань. Цей синтез здійснюється на основі принципів глобального еволюціонізму.

Зазначено, що особливістю сучасної наукової картини світу є не прагнення до уніфікації усіх галузей знань і їх редукції до онтологічних принципів будь-якої однієї науки, а єдність в багатоманітності дисциплінарних онтологій. Кожна з них є частиною більш складного цілого, і кожна конкретизує в собі принципи глобального еволюціонізму.

Розвиток сучасної наукової картини світу є одним з аспектів пошуку нових світоглядних сенсів і відповідей на історичні виклики, що постали перед сучасною цивілізацією. Сучасна загальнонаукова картина світу має освоїти фундаментальні наукові відкриття ХХ ст., особливо його останньої чверті, які істотно змінюють наші уявлення про навколишній світ, розкривають нові закономірності його функціонування та еволюції. Саме вони відкривають нові горизонти розвитку теоретичних побудов у сучасній науковій картині світу.

Питання про закономірності самого процесу зміни наукової картини світу і формування нової картини світу представляється найбільш суттєвим в проблемі загальних закономірностей розвитку наукового пізнання. В даний час практично загально визнано, що розвиток знань іде не тільки спокійним, еволюційним шляхом поступового кількісного накопичення знань, що вкладаються в рамки загальноприйнятих в дану епоху понять але і переживає бурні періоди ревізії основ і висунення нових нетрадиційних пояснень, несумісних із попередніми. І якщо ці нові ідеї перемагають, то кажуть, що відбулася наукова революція.

Домінуючою особливістю постнекласики є те, що вона враховує співвіднесеність отримуваних знань про об'єкт (річ) пізнання не лише з особливостями залучених для цього засобів та операцій, а й людських ціннісно-цільових структур.

Тому постнекласична наука не тільки значною мірою на світоглядному рівні знімає жорстке протиставлення наук про всесвіт наукам про людину, а й починає «працювати» у кодах сенсу. Її наукова картина світу – універсальний (глобальний) еволюціонізм, а основний інструментарій – синергетика. Залишаючи всі змістові онтологічні структури універсуму – час, простір, матерію, дух, можливість, енергію, дійсність тощо на місці, постнекласична наука розглядає зумовлені ними об'єкти та процеси переважно через призму нелінійної самоорганізації і в «нестандартних» сполученнях, недосяжних для попередніх – класичної і некласичної наук. Це дає змогу аналізувати численні проблеми, які виникли не сьогодні, але тип розв'язання яких, без перебільшення, формуватиме цивілізаційне обличчя майбутнього. З'являється можливість побачити їх немов би голографічно, об'ємно, змінюючи різні дослідницькі ракурси та рівні аналізу.

Передусім тут виникає потреба цивілізаційного макророзгляду найрізноманітніших проблем сучасного суспільства, де виділяються два основні взаємопов'язані чинники – ідеологічний та інституціональний.

Ці чинники функціонують на тлі сучасних процесів глобалізації, які разом утворюють ту особливу цілісність, котра є реальною формою буття сьогодення.

Загальнокультурний сенс наукової картини світу визначається її причетністю до рішення проблеми вибору життєвих стратегій людства, пошуку нових шляхів цивілізаційного розвитку.

Підкреслюється, що сучасна наукова картина світу втілює ідеали відкритої раціональності, і її світоглядні наслідки сполучені з філософсько-світоглядними ідеями і цінностями, що виникають на тлі різних і багато в чому альтернативних культурних традицій.

Сучасна наукова картина світу набуває свого істинного вигляду лише в контексті цілісних, духовно-екзистенційних уявлень і переживань особистості, що намагається не тільки пізнати світ, а й жити в гармонії з оточенням. Орієнтація на гуманістичні цінності стає нині центральною настановою пізнання та перетворення дійсності. Нова гуманітарно-наукова картина світу значно розширює можливості наукового пізнання не тільки соціально-гуманітарних, а й природних явищ і процесів, які сьогодні постають перед людством у перспективі найактуальніших проблем, тривог і сподівань початку третього тисячоліття.

У **«Висновках»** підсумовано результати дослідження, серед яких найбільш істотні, такі:

Тривала історія становлення і розвитку наукового пізнання визначалась прагненням людини віднайти вичерпні й точні відповіді на питання що є світ? хто така людина? для чого вона існує? що очікує її в майбутньому? чому функціонують саме такі закони? чи є мета, а якщо є, то яке призначення цього світу? Впродовж цього довгого часу переважали то одні, то інші питання, що виражали як ставлення до буття, так і відповіді на основні світоглядно-наукові питання. Звичайно, роздуми про смисл людського й космічного існування завжди актуальна тема. Проте, в XXI столітті усвідомлення мети нашого призначення визначає саму можливість людського існування.

Зважаючи на постійний розвиток і вдосконалення світоглядних уявлень, а також у зв'язку зі становленням постнекласичної науки, перспективними, на нашу думку, напрямами досліджень постають процеси синтезу раціонального та позараціонального, точного і неточного в структурі новітньої наукової картини світу, що виявляє нові можливості методології наукового пізнання.

Наукова картина світу, як і будь-яке соціальне явище, багатовимірна й багатозначуща. Вона може вивчатися й інтерпретуватися з різних сторін і в різних співвідношеннях. Однак ця багатогранність значно зросте, якщо вона буде розглядатися і вивчатися водночас умовами, що її породжують, демонструють і визначають. Саме так формується багатоаспектне сприйняття предмету.

Аналізуючи аксіологічну структуру міфологічно-релігійного та філософсько-наукового типів світоглядного знання, виявлено у них наявність екзистенційно-сміслових вимірів цінностей. Пріоритетність аксіологічної складової в контексті історико-культурного поступу науки визначається її пізнавальними можливостями та домінуючими соціально-психологічними настроями доби.

У науково-історичному контексті з'ясовується, що настанова позаціннісного статусу наукового пізнання була генеральною стратегією класичної наукової картини світу. Упродовж кількох століть вона виступала визначальним чинником адекватності власне наукового пошуку. Однак поступово стає очевидною обмеженість концепції ціннісної нейтральності науки, що створює підстави для формування нової методологічної основи некласичної науки.

Аналіз проблем об'єктивності та ціннісної навантаженості наукового знання некласичної картини світу засвідчує пом'якшення методологічних настанов та критеріїв науковості. Виявлена тенденція повернення до суб'єктивно-людського виміру наукового знання. Нова картина світу відкрила імагінативні горизонти людського мислення, показавши сумірність об'єктивної логіки, світоглядних орієнтирів і розумної світобудови.

Осмислення перспектив формування єдиної наукової картини світу призвело до виявлення труднощів теоретико-методологічного характеру. Дослідження особливостей природничих і соціально-гуманітарних наук вказало на відсутність концептуальних стандартів, які б дозволяли включення гуманітарної компоненти у некласичну картину світу, що все ж залишалась традиційно природничо-науковою.

Зважаючи на тенденції до єдності природничого і соціально-гуманітарного знання, відкритою аксіологізацією та зростаючою роллю людського чинника, актуальним є становлення сучасної гуманітарно-наукової картини світу. Стає зрозумілим, що сучасна картина світу здатна сприяти формуванню єдиного наукового світогляду в розумінні гуманістичної орієнтації розвитку людства, а також впливати на наукові дослідження, навчально-виховні процеси й позитивне розв'язання глобальних проблем.

Визначено, що в руслі глобального еволюціонізму й синергетики, наукова картина світу здатна виявляти свій евристичний і ціннісний потенціал. Виходячи з цих позицій, вона відіграє роль посередника як між окремими дисциплінами, так і між наукою і широким соціально-культурним контекстом. У рамках постнекласичної картини світу формується цілісний, максимально адекватний, і водночас, антропомірний образ Універсуму.

Визначено, що постнекласична наукова картина світу намагається сформуванню цілісний, максимально адекватний образ Універсуму. Виходячи з цих позицій, вона відіграє роль посередника як між дисциплінами (вказує звідки черпати матеріал для створення схем розв'язання), так і між наукою і широким соціально-культурним контекстом. На цьому етапі розвитку науки справді можна назвати ідеалом єдності в її багатоаспектності й багатовекторності.

Отже, наукова картина світу – це десуб'єктивована структура, базується на свідомих пізнавальних і ціннісних настановах, обов'язкових дефініціях і є предметом постійної рефлексії своїх носіїв.

Виявлено, що достатньо широке трактування поняття картини світу як комплексної моделі світу в цілому вимагає подальших досліджень. У сучасних реаліях, зі зміною ідеологічних, політичних, економічних, екологічних і культурних галузей, проблема перегляду пріоритетних сфер розвитку виявляє свою теоретично-практичну актуальність.

Стає зрозумілим, що сучасна картина світу здатна сприяти формуванню єдиного наукового світогляду в розумінні гуманістичної орієнтації розвитку людства, а також впливати на наукові дослідження, навчально-виховні процеси в освіті й позитивне розв'язання глобальних проблем.

Аналізуючи основні закономірності розвитку наукової картини світу, можна виявити, що сучасна наукова картина світу – це втілення ідеї про постійні зміни й багатоманітність нових проекцій, в яких провідну роль відіграють невизначеність, розпливчастість і самоорганізація. Наявність в ній таких особливостей як багатомірність, лабільність, неточність вказує на глибокі зміни в методології формування новітньої моделі. Тому в сучасній філософії та методології науки значно акцентується увага на переосмисленні способів вираження змістовного знання. В руслі глобального еволюціонізму й синергетики, наукова картина світу здатна виявляти свій евристичний і ціннісний потенціал.

Насамкінець важливо зазначити, що постнекласична наукова картина світу не тільки адекватно репрезентує наше сучасне розуміння цінності буття природи і людини. Вона створює більш адекватний образ еволюціонуючого світу, тобто його передбачуваного майбутнього. Водночас у світлі цих істинних уявлень усі попередні картини світу постають як актуалізовані лише частково ціннісні потенції науки тієї чи тієї конкретної історичної доби. Саме в цьому найбільша перевага постнекласичної гуманітарно-наукової парадигми в її ціннісному вимірі.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в таких публікаціях автора:

1. Чернова Л.П. Зміна парадигм в структурі сучасного наукової картини світу / Л.П. Чернова // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – Вип. 98. – С. 88-96.

2. Чернова Л.П. Наукова картина світу як предмет філософського дискурсу / Л.П. Чернова // Гілея (науковий вісник): зб. наук. праць / [гол. ред. Вашкевич В.М.]. – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР». – 2010. – Вип. 40 (№10). – С. 165-172.

3. Чернова Л.П. Наука як спосіб теоретичного освоєння дійсності: перші наукові картини світу / Л.П. Чернова // Гілея (науковий вісник): зб. наук.

праць / [гол. ред. Вашкевич В.М.]. – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР». – 2011. – Вип. 47 (№5). – С. 440-446.

4. Чернова Л.П. Проблеми формування наукового світогляду сучасного студента /Л.П. Чернова// Гілея (науковий вісник): зб. наук. праць / [гол. ред. Вашкевич В.М.]. – К.: УАН ТОВ «НВП «ВІР». – 2011. – Вип. 50 (№8). – С. 533-537.

АНОТАЦІЇ

Чернова Л.П. Соціально-філософська рефлексія сучасної наукової картини світу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2011.

Дисертацію присвячено комплексному соціально-філософському аналізу сучасної наукової картини світу сприйняттю та осмисленню її в сучасних умовах глобалізації та інформаційної революції. У роботі визначено зміст і сенс основного й опорного поняття «наукової картини світу» у філософії і науці. Досліджено особливості та принципи формування наукової картини світу від часу виникнення і до наших днів.

У дисертації узагальнено і уточнено складові частини сучасної картини світу: вона розкриває багатовимірний і складний світ на ґрунті універсального еволюціонізму і описує нестационарний Всесвіт від його початку і до сучасного стану речей як еволюційний процес.

Проаналізовано процес становлення філософії науки та основні етапи її розвитку.

Виявлено доконечність і методологічну доцільність образу, моделі, картини світу, здатних об'єктивно відображати дійсність і водночас урахувати її людиномірно-ціннісну сутність.

Визначено й проаналізовано основні наукові здобутки ХХ століття й проблеми побудови сучасної наукової картини світу. А також розглянута роль філософії в розкритті світоглядного сенсу сучасної картини світу.

Ключові слова: наукова картина світу, філософія науки, наукове знання, світогляд.

Чернова Л.П. Социально-философская рефлексия современной научной картины мира. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия история. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2011.

Диссертация посвящена комплексному социально-философскому анализу современной научной картины мира, восприятию и осмыслению ее в современных условиях глобализации и информатизации. В работе определено содержание и смысл основного и опорного понятия «научной картины мира» в философии и в науке. Исследованы особенности и принципы формирования научной картины мира со времен возникновения и до наших дней. Проанализирован процесс становления философии науки и основные этапы ее развития.

Проанализированы социокультурно-мировоззренческие предпосылки становления научной модели вселенной, определены ее ценностные параметры. Доказано, что любая общая картина мира имеет свою ценностную специфику, что ее ценностная определенность является конкретно-историческим образом иерархии познавательных, этических, эстетических представлений, а также достигнутого уровня универсально-синтетической целостности мировоззрения. Раскрыта внутреннюю логику трансформации ценностной структуры картины мира в процессе перехода от классической к неклассической и постнеклассической научной рациональности, которая характеризуется отказом от идеи ценностной нейтральности науки и все более полной реализацией аксиологического потенциала современной гуманитарно-научной парадигмы.

В диссертации обобщено и уточнено составные части современной научной картины мира: она раскрывает многомерный и сложный мир на основе универсального эволюционизма и описывает нестационарную Вселенную от ее начала и до современного положения вещей как эволюционный процесс. Общенаучная картина мира объединяет в себе достижение всех областей современной науки и включает в себя синергетическое описание и концепцию биосферы и ноосферы. Эта картина свидетельствует о системных связях неживой и живой природы, не случайность появления человека, общества и огромной познавательной возможности науки. Современное положение постнеклассической науки характеризуется тем, что образ человека тоже включен в картину мира (антропный принцип), а наука осознает исторический характер собственной деятельности, intersубъективный, интеллектуально-теоретический, универсальный характер результатов познания, междисциплинарный характер картины мира, открытость для компетентных дискуссий, аргументированной критики и нового опыта, а также стремление к прогрессу человека, общества на равне с достижением гармонии с природой, а не за счет ее покорения.

Обнаружена завершенность и методологическая целесообразность образа, модели, картины мира способных объективно отображать действительность и одновременно учитывать ее человекомерно-ценностную сущность.

В диссертации обосновывается положение о том, что распространение в современном мировоззренческо-теоретическом дискурсе методологической установки на человекомерность и ценностную релевантность любого знания

будет способствовать формированию более адекватной современной картины мира, способной объединить в единую целостную систему достижения естественных, технических и социально-гуманитарных наук. А также раскрыты наиболее существенные трудности включения человека в структуру научной картины мира, главная из которых связана с отсутствием теоретической базы для преодоления разрыва между науками о природе и науками о духе, истории, культуре.

Определены и проанализированы основные научные достижения XX столетия и проблемы построения современной научной картины мира. А также рассмотрена роль философии в раскрытии мировоззренческого смысла современной картины мира.

Ключевые слова: научная картина мира, философия науки, научное знание, мировоззрение.

Chernova L.P. Social philosophical reflection of a modern scientific picture of the world. – Manuscript.

Dissertation to obtain scientific degree of a Candidate of philosophical sciences in speciality 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2011.

Dissertation is dedicated to the complex social philosophical analysis of a modern scientific picture of the world, its perception and understanding in the modern globalization and informational revolution conditions. In the paper there were specified the contents and sense of the main and basic notion "scientific picture of the world" within philosophy and science. The peculiarities and principles of scientific picture of the world formation since the creation and till modern times were researched in the paper.

In the dissertation there were generalized and specified the constituent parts of the modern picture of the world: it describes multidimensional and intricate world on the basis of a universal evolutionism and describes non-stationary Universe since its beginning and till modern state of things as an evolutionary process.

The process of philosophy of a science formation and the main stages of its development was analyzed.

In the paper there was found out a finiteness and methodological reasonability of an image, model and picture of the world able to reflect objectively the reality and meanwhile take into account its human-valuable meaning.

The main scientific researches of the 20th century and problems of a modern scientific picture of the world building were specified and analyzed. Moreover, the role of philosophy in the description of the world outlook sense of a modern picture of the world was learnt.

Key-words: scientific picture of the world, philosophy of science, scientific knowledge, world outlook.